

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 6.

Een bewering:

In deze bron is het nieuwe mensbeeld van de Renaissance te herkennen.

2p 11 Toon dit aan.

Gebruik bron 7.

Deze prent uit 1566 over de Beeldenstorm is een propagandaprent.

3p 12 Toon dit aan door:

- met de bron uit leggen welke boodschap de prent uitdraagt over de Beeldenstorm en
- (zonder bron) de politieke reden te noemen die de opstandelingen hadden om deze prent onder de bevolking van de Nederlanden te verspreiden.

Twee gegevens:

- 1 Tussen 1628 en 1648 werkte de filosoof René Descartes in Nederland. Hij schreef hier *Over de methode*, waarin hij de vraag stelde hoe een mens uit de veelheid van opvattingen en theorieën de juiste kan kiezen. Hij gaf als antwoord dat het *rationalisme*, de overtuiging dat de mens door middel van het juiste gebruik van zijn redelijke vermogens kan uitmaken wat ware, geldige kennis is.
- 2 In 1680 werd bij de boekhandel van Jacob van Royen in de Amsterdamse Kalverstraat het boek *D'Edele Sandastra of Cyprische Medeaheksen bestaan niet* te koop aangeboden. In dit boek, dat Van Royen waarschijnlijk zelf schreef, werd verteld hoe Medea een heksenproces bijwoonde en met haar kennis van de werking van planten aantoonde dat bovennatuurlijke krachten niet bestaan en dat de natuur begrepen en gemanipuleerd kon worden.

4p 13 Leg met deze gegevens uit dat:

- Van Royen waarschijnlijk een aanhanger was van Descartes en
- de Verlichting zijn wortels had in de zeventiende-eeuwse wetenschappelijke revolutie.

Gebruik bron 8.

De beschrijving in deze bron laat zien dat Polen in politiek opzicht verschilt van veel andere monarchieën in die tijd.

2p 14 Noem dit verschil en geef aan waarom de Poolse koning daardoor minder macht bezit dan veel andere vorsten in die tijd.

Vroegmoderne tijd

bron 6

Rond 1530 klaagt de kunstenaar Michelangelo uit Florence over de paus:

Zeg hem dat hij zijn brieven niet meer moet adresseren aan "de beeldhouwer Michelangelo", want ik ben hier beroemd en bekend als Michelangelo Buonarroti en ik ben nooit zo'n schilder of beeldhouwer geweest met een winkeltje.

bron 7

In 1566 breekt in de Nederlanden de Beeldenstorm uit, waarbij calvinisten de beelden in de rooms-katholieke kerken stukslaan. De Beeldenstorm leidt tot hard ingrijpen van koning Filips II en daarmee tot de Nederlandse Opstand. Over de Beeldenstorm verschijnt in 1566 deze prent:

Opschrift

De Duivel: "Tis al verloren ghebeden oft gescheten, ick heb de beste canse ghestreken, 1566"

in vertaling: "Het zijn allemaal gebeden en schijterij voor niets, ik spring er het beste uit".

Toelichting

Linksboven vliegt de duivel, rechtsboven worden beelden vernield in een kerk (de Beeldenstorm), links knielen bisschoppen en monniken in aanbidding voor de paus die zit op een veelkoppig monster, rechts wordt de boel aangeveegd door edelen uit de Nederlanden

bron 8

Fragment uit de memoires van de Poolse edelman Jan Chryzostom Pasek (omstreeks 1636-1701). De beschreven gebeurtenis vindt plaats in 1669:

Later moest de verkiezing van de koning plaatsvinden. De aartsbisschop stuurde bekendmakingen naar de provincies. Hij maande de standen van het Poolse Gemenebest tot een spoedige verkiezing, die door afgevaardigden zou dienen plaats te vinden. Toen de afgevaardigden aan de zittingen begonnen, vielen er verschillende meningen te horen, dat of de een of weer een ander koning moest worden. Op dat moment stijgt er van de mannen uit Sandomierz een gebrul op: "Lange leve Piast!" (een Poolse familie waaruit veel koningen kwamen). Dębicki, de kamerheer, gooide zijn muts in de lucht en schreeuwde: "Lange leve Piast! Lang leve koning Michał!" Ook wij uit Krakau stemden in: "Lang leve Piast!"

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.